

*До спеціалізованої вченої ради
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ*

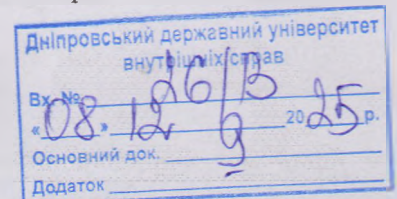
ВІДГУК

**Офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора
Мозоля Станіслава Анатолійовича на дисертацію
Чегіля Богдана Івановича на тему: «Запобігання органами прокуратури
злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-
виконавче право**

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність теми дослідження є обґрунтованою, з огляду на низку чинників, з-поміж яких виокремимо такі.

Україна, як і світ загалом, переживає інтенсивні міграційні процеси. Це стосується, як внутрішнього переміщення населення (особливо в умовах повномасштабної війни, що триває з 24 лютого 2022 року), так і міжнародної міграції (трудова міграція, біженці, вимушені переселенці). Ці процеси створюють нові соціальні, економічні та правові реалії, які можуть бути використані злочинними елементами. Повномасштабне вторгнення росії в Україну спричинило безпрецедентну хвилю внутрішньо переміщених осіб (далі - ВПО) та зовнішньої міграції. Це створило нові виклики для державної міграційної політики, які пов'язані з реєстрацією місця проживання, забезпеченням прав та інтеграцією ВПО, а також контролем за переміщенням через кордон в умовах активних бойових дій. Особи, що перебувають у міграційних процесах (як легальних, так і нелегальних, включаючи ВПО), часто є особливо вразливими до різних форм злочинності (торгівля людьми, трудова експлуатація, шахрайство, дискримінація тощо) через незнання мови, законів, відсутність соціальних зв'язків та економічну скруту.

Отже, на сьогодні є необхідність ефективної протидії міграційній злочинності, через те, що: по-перше, «міграційна злочинність» охоплює кримінальні правопорушення, вчинені мігрантами, проти мігрантів та пов'язані з

організацією незаконної міграції. Кожен з цих аспектів вимагає спеціалізованих підходів у розробці та реалізації запобіжних заходів.

По-друге, значна частина злочинів у сфері міграції (зокрема, торгівля людьми, незаконне переправлення осіб через кордон) має транснаціональний характер, що вимагає тісної міжнародної співпраці та координації зусиль правоохоронних органів різних країн.

По-третє, значна кількість злочинів, вчинених проти мігрантів або пов'язаних з незаконною міграцією, мають високий рівень латентності через страх жертв, їхню необізнаність, а також складність виявлення таких правопорушень.

Окрім зазначеного, важливим є визначення ролі прокуратури як координаційного та наглядового органу. Так як, органи прокуратури в Україні відіграють ключову роль у системі запобігання злочинності, здійснюючи нагляд за додержанням законів усіма суб'єктами, а також координацію діяльності правоохоронних органів. Реформа прокуратури в Україні, зміни у кримінальному процесуальному законодавстві та поточна воєнна ситуація вимагають постійного переосмислення та вдосконалення кримінологічної діяльності прокурора у сфері міграції.

Ефективна діяльність прокуратури у цій сфері є запорукою дотримання прав людини, як мігрантів, так і громадян приймаючої країни, а також забезпечення законності у всіх аспектах реалізації державної міграційної політики. Прокурорський нагляд дозволяє виявляти не лише окремі види кримінальних правопорушень, але й системні недоліки у функціонуванні державних органів та законодавства, що сприяють криміногенній ситуації у міграційній сфері. Крім того, слід звернути увагу на наукову та практичну потребу у дослідженні питань та проблем запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики. Так, розробка науково обґрунтованих кримінологічних засад запобігання злочинам, пов'язаних з міграцією, є фундаментальною для вдосконалення державної міграційної політики та правозастосовної практики. Невирішеність проблем

міграційної злочинності може підірвати довіру до правосуддя, створити соціальну напругу та негативно вплинути на імідж держави на міжнародній арені.

З огляду на зазначене та положення, викладені дисертантом у рукописі дисертації актуальність теми є обґрунтованою та не викликає сумнівів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Рукопис є ґрунтовним аналізом проблеми запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики, виконаним з високим рівнем теоретичної змістовності та методологічної системності.

Дисертантом обрано низку методологічних підходів, з-поміж яких. історичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, функціональний, прогностичний та ін. Загальні логічні прийоми (дедукції, індукції, моделювання) використано для уточнення змісту окремих понять, а також формулювання дефініцій.

Методологічний ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлений тим, що в роботі з позицій методологічного плюралізму обґрунтовано власне бачення проблеми запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики в умовах сучасних соціальних змін та економічних трансформацій, що передбачає виявлення нормативно-правових прогалин, аналіз інституційних та функціональних зв'язків між суб'єктами кримінального судочинства.

Текст дисертаційного дослідження має чітку логіко-структурну побудову, що сприяє легкому сприйняттю складної аналітичної інформації. Серед позитивних аспектів варто також виокремити чіткість викладення матеріалу та ясність формулювань. Використання філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження забезпечили достовірність результатів дослідження. При цьому обґрунтованість отриманих автором наукових результатів також базується на логічній та достатньо переконливій аргументації висловлених положень і висновків.

Дисертаційна робота демонструє системний підхід до аналізу нормативних ініціатив та реформ у сфері діяльності прокуратури, відкриває нові перспективи для подальших досліджень окресленої у предметі дослідження проблеми в умовах війни, цифровізації та змін у підходах до запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики.

Рецензований текст поєднує концептуальну новизну, логічну послідовність і нормативну конкретику. Дисертаційне дослідження демонструє високу академічну якість та потенціал до подальшого розвитку обраної наукової теми. Здійснений науковий аналіз має вагомий потенціал для подальших прикладних розробок та імплементацій у сфері запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики.

Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 212 сторінок, список використаних джерел (243 найменування) розміщено на 26 сторінках.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; сформульовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, розкрито шляхи та форми їх впровадження; визначено апробацію результатів дослідження, структуру та обсяг дисертації.

Структура роботи дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати, що наукова новизна отриманих результатів визначається тим, одним із перших комплексних досліджень, яке присвячене кримінологічним засадам діяльності органів прокуратури України щодо запобігання злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики.

Найбільш вагомими з теоретико-практичних положень, рекомендацій, висновків і пропозицій, сформульованих у дисертації, є такі:

- запропоновано чотири ключових напрямки наукової розробленості кримінологічних засад діяльності органів прокуратури щодо запобігання злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики, а саме: 1) кримінологічний аналіз міграційної злочинності; 2) роль прокуратури у системі запобігання злочинності. 3) міжнародний досвід та порівняльно-правовий аналіз; 4) практичні аспекти та ефективність заходів;

- систематизовано та деталізовано основні напрями організації запобіжної діяльності органів прокуратури в міграційній сфері, а саме: процесуальне керівництво досудовим розслідуванням; представництво інтересів громадянина або держави в суді; координація діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності, а також підкреслено значення інформаційно-аналітичної діяльності для оцінки ефективності запобіжної роботи прокуратури, хоча її подальше наукове дослідження визнано необхідним;

- встановлено, що дефініція «злочини, пов'язані з реалізацією державної міграційної політики» не обмежується лише прямими порушеннями міграційного законодавства, а охоплює ширше коло кримінальних діянь, що виникають у процесі або як наслідок міграційної політики та перешкоджають її належному здійсненню;

- запропоновано трьохрівневу класифікацію злочинів (кримінальних правопорушень) пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики: злочини (кримінальні правопорушення) уповноважених осіб: (корупція, зловживання владою, недбалість у міграційних органах); злочини (кримінальні правопорушення), спрямовані на обхід політики (незаконне переправлення осіб); злочини (кримінальні правопорушення), що виникають у міграційному середовищі (торгівля людьми);

- запропоновано базисними елементами (які забезпечують перехід від загальних функціональних завдань (координація, аналіз) до практичної результативності та захисту прав вразливих груп) організації запобіжної діяльності прокуратури в міграційній сфері вважати: 1) спеціалізація прокурорів, а саме

запровадження та поглиблення спеціалізації прокурорів, які займаються злочинами у міграційній сфері та захистом прав мігрантів, що дозволить підвищити їхню кваліфікацію та ефективність роботи; 2) взаємодія з іншими органами, зокрема тісна співпраця з Державною міграційною службою, Державною прикордонною службою, Національною поліцією, Міністерством внутрішніх справ, Міністерством соціальної політики та іншими відомствами, а також громадськими організаціями та міжнародними партнерами; 3) навчання та підвищення кваліфікації, які будуть полягати у регулярному навчанні прокурорів з питань міграційного права, міжнародних стандартів захисту прав людини, протидії торгівлі людьми та особливостей роботи з вразливими категоріями осіб; 4) постійний моніторинг ефективності запобіжних заходів та оцінка їх впливу на стан законності у міграційній сфері;

Ознайомлення з науковим дослідженням дає підстави стверджувати, що основні положення та висновки, які виносяться здобувачем на захист, мають відповідний високий рівень наукової новизни.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять науково-теоретичний і практичний інтерес і можуть бути використані в: правотворчості – для вдосконалення кримінального законодавства України в частині усунення прогалин і внесення відповідних пропозицій щодо запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики; правозастосовній діяльності – під час здійснення заходів запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики; науково-дослідній роботі – для теоретичних розробок, пов'язаних із забезпеченням запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики; освітньому процесі – для здобувачів вищої освіти під час викладання курсу Загальної та Особливої частини кримінального права, кримінології, а також відповідних спецкурсів.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення та результати дисертації відображено в 7 наукових працях, з яких 4 наукових статі у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 1 у періодичному науковому виданні іншої держави за профілем дисертації, 2 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Таке представлення результатів наукової роботи повною мірою вказують, що дисертація пройшла **належну апробацію** та є самостійною науковою працею, яка має завершений характер.

Дисертаційна робота містить теоретичні положення і висновки, сформульовані дисертантом особисто. Використані в дисертаційній роботі ідеї і положення науковців мають відповідне посилання і використані з метою підкріплення ідей автора. Під час ретельного вивчення змісту дисертації Чегіля Б.І. не виявлено академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у дисертації та в наукових публікаціях здобувача.

Автореферат відображає основний зміст дисертації. Текст дисертації викладено логічно, зрозумілою мовою.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертаційної роботи щодо її змісту та оформлення Попри наукову цінність роботи, дисертація не позбавлена **певних зауважень і суперечливих положень**, які потребують додаткових пояснень та уточнень.

1. У підрозділі 1.1. дисертації, де розглядається стан наукової розробленості кримінологічних засад діяльності органів прокуратури щодо запобігання злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики автор не здійснив ґрунтовний аналіз праць зарубіжних учених, **окрім** цього оминув це питання і у вступі дисертації. При рецензуванні роботи виявлено декілька англомовних джерел, тож було б доречно простежити думки зарубіжних учених з окреслених питань.

2. Запобігання міграційній злочинності є завданням, яким в Україні опікується, окрім прокуратури, ще значна кількість інституцій, **про що**

неодноразово слушно згадує на сторінках своєї праці автор. Втім, на мою думку, ним не приділено достатньо уваги проблематиці забезпечення взаємодії у процесі запобіжної діяльності між органами та підрозділами прокуратури з іншими суб'єктами запобігання кримінальним правопорушенням у сфері міграції – зокрема порядку взаємодії, розподілу компетенцій суб'єктів та проблем, які виникають на під час такої діяльності.

3. Послідовність та системність здійснюваного дисертантом дослідження правового регулювання та практики діяльності прокуратури щодо запобігання злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики, забезпечена здійсненням наукового пошуку на засадах юридичної компаративістики з відповідним групуванням законодавства країн за критерієм їх належності до тієї чи іншої правової системи. Із аналізу роботи випливає, що автор дослідив відповідну проблематику у значній кількості суб'єктів політичної мапи світу. Разом з тим, потребують додаткових пояснень критерії відбору об'єктів для аналізу іноземного досвіду.

4. У підрозділі 3.1. автор веде мову про запобігання кримінальним правопорушенням органами прокуратури в міграційній сфері, проте обсяг та зміст цього підрозділу свідчить про загально-соціальні заходи запобігання кримінальним правопорушенням органами прокуратури в міграційній сфері, тоді як спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи окреслено лише частково. Сюди ж слід віднести і віктимологічну профілактику як перспективний напрям подальших досліджень.

Зазначені вище зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження, вони мають сприяти науковій дискусії під час публічного захисту дисертації, як це і передбачено вимогами до процедури захисту дисертації.

Враховуючи вищевикладене варто зазначити, що дисертація **Чегіля Богдана Івановича на тему: «Запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики»**, є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить наукові положення та науково

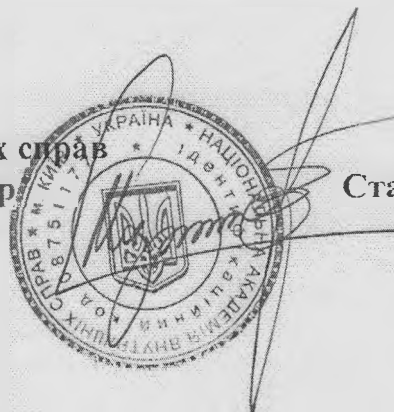
обґрунтовані результати, що розв'язують важливе науково-прикладне завдання і щодо яких здобувач є суб'єктом авторського права, а саме: проведена робота дозволила дисертанту отримати результати, які є суттєвим внеском у розвиток кримінологічної науки щодо запобігання органами прокуратури злочинам, пов'язаних із реалізацією державної міграційної політики.

Підсумовуючи викладене та спираючись на результати вивчення дисертації і наукових праць, опублікованих по темі дослідження, слід зробити висновок, що рецензована робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор **Чегіль Богдан Іванович** заслуговує на підставі публічного захисту на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Опонент:

Проректор

Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Станіслав МОЗОЛЬ